

Vejen til centeret

Af Claus Bjørn

Vi mødtes d. 16. februar 1990 på Korinth Kro på Sydfyn for at prøve at se, om det kunne bære. Det var her, over en fredag-lørdag, at vi skulle prøve på at føre de forskellige parter sammen. Kunne vi tale sammen? Kunne vi omend ikke skabe en fælles ramme så i det mindste fornemme os frem til, om det ville kunne lade sig gøre. Sådan hen ad vejen?

Det var vinter af den efterhånden velkendte hjemlige afart. Det vil sige, at det ikke var særlig koldt. Der var heller ingen sne, men bare gråt i nuancer af andet gråt. Vi havde leget med tanken om en afsluttende tur rundt i et af de mest pragtfulde landskaber i Danmark, lige til at klæde i sne og frostsol. Men det lokkede ikke. Og der blev rigeligt at se til i de to halve dage, vi var på kroen.

Om Korinth Kro iøvrigt blot så meget, at den hidrører fra Johan Ludvig Reventlows mange aktiviteter i årene op til 1801. Nu er der ikke meget, der minder om den tid. Men det store hus, der ligger lidt trukket tilbage fra hovedvejen halvvejs mellem Brahetrolleborg og stationsbyen Korinth har en vis stemning af »Die Welt von Gestern« blandet op med den uigengivelige danske krostil. Her var ihvertfald ikke tale om nogen form for steril konferencecenteratmosfære. Vi havde vore møder i en dagligstue, der rummede alt fra brøende kronhjorte (eller noget dertil svarende) til konkyliesamlinger. I og for sig var det en glimrende ramme om temaet menneske og naturen – hvis der blot havde været siddepladser nok.

Her skulle så om ikke slaget slås, men i det mindste strategien for kampagnen lægges og her skulle vi mønstre troppe. Hvem kunne vi regne med?

Det begyndte med – ja, med en række forudsætninger. Det afgørende var naturligvis, at Det humanistiske Forskningsråd havde besluttet sig for at afprøve centerideen. Det skete ved oprettelsen af det første humanistiske forskningscenter (i København) i 1986 og med det næste (i Århus i 1988). Og så havde rådet, endnu mens de to centre fungerede, barslet med »Den lille sorte«, en art programerklæring, hvor man udstak

de forskningsområder, man fra rådets side ville satse på i de kommende år. Det var spændende læsning for alle i humaniora – ikke mindst når det gjaldt om at få sat forskningsrådsmedlemmer på de enkelte områder. Det gav hele miljøet en særlig tilfredsstillelse at konstatere, at undervandsarkæologien kunne regne med rådets good-will i de kommende år. Så kan det ikke gå helt galt for dansk humanistisk forskning.

Men vigtigst i denne forbindelse var det, at rådet altså besluttede sig for at videreføre center-ideen. Der blev lagt op til endnu et center, som *enten* skulle beskæftige sig med emnet den europæiske humanisme *eller* temaet menneske og natur. Teksten blev her i det videre forløb udlagt således, at man skulle se, hvad der kom af forslag. Og så ville rådet vælge.

Der var altså endnu et center i udsigt. Forfatteren af disse linier var på dette tidspunkt knyttet til Det humanistiske Forskningscenter i København med et projekt om de to brødre Reventlow i dansk historie. Det var bl.a. derfor, vi valgte Korinth Kro som mødested, så jeg til indledning og afslutning kunne plage de fremmødte med Reventlow'ernes indsats, der jo omkring Brahetrolleborg gik så langt som til at omdøbe egens navne på gårde og huse.

Det humanistiske Forskningscenter i København var et citerende sted at være. Arbejdsro i traditionel forstand var der mindre af, men en stadig strøm af indtryk og impulser, en stadig række af aktiviteter, af mennesker, der kom forbi på kortere eller længere ophold. Vi skulle være tværdisciplinære, men der var helt markant en akse arkæologi-antropologi, der var den fremherskende og som satte dagordenen. Det var ikke ukendt for undertegnede, der så småt havde dyrket tilsvarende tendenser i min redaktion af »Fortid og Nutid« fra midten af 1970'erne. Jeg kendte flere af medarbejderne forud, og jeg kom til at lære en række gode forskere og sympatiske kolleger i andre fag fra sinologi over slavisk til germansk. Det var helt oplagt en konstruktion, der rummede muligheder for at »gøre noget«. Det hang bl.a. helt banalt sammen med de gode økonomiske rammer. På et af de første møder i vor egen kreds, jeg tog del i på centeret i begyndelsen af 1988, kunne der til en halv snes mennesker fordeles rejsepenge og midler til invitationer i en størrelsesorden, der svarede til, hvad mit hjeminstitut, Historisk institut, kunne spendere på det dobbelte antal medarbejdere. Blot var beløbet på Historisk insti-

tut for et år, mens det på centeret var for de næste par måneder!

Dette og så meget andet gav lysten til at sætte noget i gang, til at tage initiativer. Som det første center var det prøvekluden. Ikke alt viste sig lige hensigtsmæssigt, og der var initiativer, der ikke gav bonus, f.eks. de længerevarende gæsteophold over to-tre måneder. Vi blev også evalueret – ikke mindre end to gange. Det kostede klejner, og det har efterladt hos alle de implicerede en dyb og velbegrunnet skepsis overfor den åbenbart ekspanderende nye branche, evalueringsdisciplinen. Den, der på sine embeders vegne søger forskningsrådet og må indkassere afslag og beskårede bevillinger sender ved slige breves åbning en bitter tanke til omkostningerne ved disse evalueringer, som ydermere kun synes at have sat sig beskedne spor i det videre arbejde. Udefra set i det mindste.

Om centeret i København til slut blot dette. Man fornemede en uudsagt indstilling i omverdenen, der gik på, at der ikke kom »nok« ud af de fem år. Hvor var skriftrækken med de mange, svære bind som frugt af de mange penge (i det mindste efter humanistisk standard) – det var det udtalte kritiske spørgsmål, man kunne spore. Her kan man i beskedenhed henviser til forlaget Gyldendals fagbogsudgivelser i foråret 1992 – Hans Boll Johansens vel modtagne bog om den franske identitet, museumsinspektør Jørgen Jensens svære bind om »Thomsens Museum« og min egen biografi af C. D. F. Reventlow »Den gode sag« – de foreligger. De kan læses. De stammer fra Det humanistiske Forskningscenter på Københavns Universitet.

En anden kasket var Landbohistorisk Selskab. Vi er, som man vil vide et »lærd« selskab, hvor man indvælges som medlem, ikke betaler kontingent, men forventes at indgå i en art fagligt fællesskab, i en arbejdsgruppe omfattende historikere, sprogfolk, filologer og enkelte andre. Visionen om arbejdsfællesskabet fungerer i en del tilfælde, men ikke altid. Kunne man tænke sig, at selskabets arbejde kunne få et skub fremad, hvis vi engagerede os i et muligt kommende center, så at sige kunne være det ene ben i en sådan institution? Tanken var værd at afprøve. Vi kunne – takket være Landbohistorisk Støttekreds – sætte lidt midler af til at gøre forsøget, bl.a. med mødet på Korinth Kro. Jeg sonderede i efteråret 1989 om der var interesse for ideen. Det var der. Vi skulle have mødtes i

november, men der kom personlige forhindringer i vejen, så det blev i februar i stedet for.

Landbohistorisk Selskab kunne tænkes at være det ene ben i en konstruktion. Vi kunne jo ikke »huse« et center, og vi måtte være realistiske og indrømme, at vi ikke alene kunne bære et center. Nok er vi dygtige og energiske, men alligevel...

Derfor blev der fra begyndelsen satset på, at vi skulle finde både plads og samarbejdspartner(e) i Odense. Det var der mange grunde til. Odense Universitet har siden oprettelsen i 1966 placeret sig stærkt i »vort« område. Der er blevet undervist, forsket og publiceret i dansk landbrugs historie og i emner omkring det danske landbosamfund. Onde tunger vil sige, at danske skal erstattes af fynske, men immervæk – der foreligger en indsats, der er markant synlig. Det ses bl.a. i værket »Det danske landbrugs historie 1–4«, 1988–89, og i en række større og mindre monografier om fynske emner. Miljøet i Odense rummer også den dynamik og udadvendthed, der indbyder til samvirke. Odense Universitet synes i mange henseender at have en god størrelse og det, man med mangel på bedre ord kunne betegnes som »sammenhængskraft«. Det kan bevæge sig, og det kan bevæges. Landbohistorisk Selskab har siden 1983 boet i Odense – hos virksomheden AiO tryk a/s – og vort tidsskrift »Bol og By« redigeres af Torben Grøngaard Jeppesen, Odense Bys Museer og Erland Porsmose, Kerteminde Museum. Torben er selskabets ene revisor, mens Erland er kasserer. Så vi hører meget til på Fyn, der jo i alle andre henseender er midt i landet og iøvrigt det smukkeste sted i Danmark.

Endelig – så blev det første center placeret i København, det næste i Århus – så det var jo ikke en helt utænkelig tanke, at det helt bortset fra ansøgningens tyngde og substans kunne være et plus, at man ville placere sig ved et universitet/læreanstalt (og det er jo i realiteten et krav), der *ikke* havde/havde haft et center allerede. Det er – efter min opfattelse – et helt legitimt synspunkt, som man ikke behøver at skjule.

Det har naturligvis som en betingelse, at dette tredie sted – in casu Odense Universitet – ville stille sig positivt. Og det gjorde man i det videre forløb.

Så var der institutioner ude fra. Det skal læses således, at rådet havde klart tilkendegivet, at et eventuelt tredie center skulle være indstillet på at skaffe en medfinansiering so oder

so. Landbohistorisk Selskab råder ikke over de muligheder, der ville komme på tale, og vi kan højst regne med at rejse penge til at trykke vore bøger. Vi har været hos landbruget med »Det danske landbrugs historie 1-4«, og her har man så sent som i jubilæumsåret 1988 – ikke Christian 4., men det andet – ofret et større beløb. Så det var urealistisk. Derimod sad på det humanistiske Forskningscenter i København Kristian Kristiansen, mag. art. i arkæologi, med i redaktionen af »Fortid og Nutid« gennem mine 10 år i redaktørstolen og en central skikkelse i »New Archaeology« i Danmark. Når han ikke organiserer den ny arkæologi, er Kristian Kristiansen kontorchef i Skov- og Naturstyrelsen under Miljøministeriet, og det gav anledning til adskillige meningsudvekslinger. Og Kristian var med på Korinth Kro.

Med på mødet i februar 1990 var også docent, dr. phil. Svend Erik Larsen fra Odense Universitet. Kontakten var blevet etableret gennem Erland Porsmose, og havde bl.a. den baggrund, at Svend Erik havde været den drivende kraft bag en center-ansøgning på et tidligere tidspunkt. Svend Erik Larsen er litteraturforsker eller rettere semiotiker og repræsenterer uægtelig en anden retning inden for humaniora. Men vi kunne umiddelbart mødes i fælles kendskab til den sagnomspundne lektor Paul Lier – min gamle fransklærer på Vestre Borgerdyd og bindeled til de store dage i Lingvistkredsen. Hvor Landbohistorisk selskab har helt gennemgående afgrænset sig til Danmark i de forgange århundreder, måske med et par udblik til det øvrige Norden. Svend Erik har i sin forskning og sit organisatoriske arbejde orienteret sig internationalt, opbygget et netværk af kontakter. Så her kunne vi se ud til at komplettere hinanden.

Kunne de spredte grupper og personer – plus yderligere et par stykker fra helt andre sammenhænge – så tale sammen i løbet af eftermiddagen, aftenen og formiddagen på Korinth Kro? Det lykkedes, således som undertegnede, der havde til opgave at holde trådene samlet og med et brækket ben undgå at falde på de skæve trapper i huset, oplevede det. To hovedpositioner blev hurtigt markeret. Der var den natur, som vi »går og falder over« (med spydig hilsen til den handicappede mødeleder), og så var der den natur, der eksisterede »på inder-siden af hovedet«. Fra Landbohistorisk Selskab var der naturligvis en stærk interesse for den første – studiet af de natur-

givne ressourcer, vi har til disposition, og så vor/menneskets udnyttelse af disse ressourcer. Hvad har vi gjort ved naturen gennem århundrederne og hvad er der kommet ud af det. Herover for var så vort/menneskets naturbegreb, som det kommer til udtryk i tænkning, i billedkunst og litteratur, som dikterer vor opfattelse af det skønne, det naturlige, og som måske har et nøje samspil med den måde, vi faktisk bruger vor natur på. Det var ihvertfald en hurtigt erhvervet erkendelse, at et projekt skulle have i det mindste disse to »ben« at gå på eller som det blev udtrykt i et notat efter mødet »to ben under en fælles hat«.

Reaktionerne på Korinth-mødet var fra meget tilfredse til lidt forbeholdne. Kom vi virkelig i gang med den strategidrøftelse, vi havde stillet i udsigt? Næppe, men vi fornemmede vel, at vi kunne tale sammen – og Svend Erik kom pænt os fra selskabet i møde med et indlæg over en Karen Blixen-tekst. Så var vi jo i nærheden af vort traditionelle gebet.

Derfra blev processen så sat i gang – først langsomt. Ville Odense Universitet være værtsinstitution med de forpligtelser, det førte med sig? Og det ville man, som tidligere nævnt, gerne. Og i løbet af 1990 voksede stakken med notater, papirer, breve og referater til ca. 2,5 cm. Ud på efteråret, da det kunne fornemmes, at Det humanistiske Forskningsråd ville gøre alvor af at opslå et af de to center-teamer (altså stadig modellen med at udbyde dem begge to og så se, hvad der kom ind), intensiveredes forberedelserne. Der blev holdt møder i København og (flest) i Odense, hvor vi bearbejdede Korinth-mødets resultater. De to »ben« blev til flere, til en bredere opfattelse af »natur«, og vi enedes om, at det ville være en styrke, hvis vi prøvede at afgrænse vort tema til, hvad man kunne betegne som den moderne tid, de problemstillinger, som opstår i forbindelse med samfundets overgang fra feudallandbrugsbaseret til – ja, ihvertfald til noget kvalitativt anderledes – og de konsekvenser det har for vor tænkning, mentalitet og musiske udtryksformer.

Der blev filet på de organisatoriske rammer. Her var det en oplagt fordel, at man kunne trække på erfaringer, der var hentet indefra et eksisterende center. Hvad var lykkedes, og hvad kunne man på forhånd se skulle gøres bedre. Det blev Svend Eriks opgave at holde trådene sammen – i denne fase –

og der blev også filetet på hans oplæg. Vi var vist af og til hårde ved ham, talte om lix-tal og harcellerede over fag-jargon.

Forholdet til Det humanistiske fakultet på Odense Universitet kom på plads. Der blev sonderet i de respektive miljøer i København og Odense om eventuelle konkurrerende projekter, og vi lod bevidst omverdenen blive vidende om, at netop *vi* var igang med et stort, skulderbredt projekt med kontaktflader til alle relevante kredse i ind- og udland.

Vi var forberedte, da opslaget endelig kom og man lidt senere kunne hente de supplerende papirer. Vi var i grove træk færdige med forarbejdet, og vi havde sørget for at orientere de institutioner, der havde været med fra Korinth-mødet mere eller mindre forpligtende og forpligtet.

I de første måneder af 1991 blev ansøgningen endelig udformet. Det lå atter hos Svend Erik, og igen hang vi andre på med både sproglige og andre kommentarer. 1 marts måned blev brevvekslingen og fax'eriet intensivt – navne, adresser, konkrete tal og forhold skulle checkes og føjes ind.

18. marts 1991 – »hermed den endelige version«. Hvad det så slet ikke var, men nu var vi tæt på. Ansøgningen gik ind og så var det blot at vente til rådet havde fået set på ansøgningerne.

Det varede gudskelov ikke ret længe. Men da var stakken af papirer også vokset til lidt over 4 cm.